

1. Janova 4,7-12

1.

Boha nikdo z nás nikdy neviděl a Všichni bychom se měli navzájem milovat – v těchto dvou výpovědích naší dnešní janovské perikopy si podávají ruku: zdravý lidský rozum a dobrá vůle člověka. Nesouhlasíte se mnou? Chtěl by mně snad někdo z vás namítnout, že on Boha viděl? Nebo že bychom se neměli mít rádi? Obě výpovědi, větu o Boží neviditelnosti a větu o potřebnosti lásky mezi lidmi, spojuje věta *Boha nikdy nikdo neviděl, ale jestliže se milujeme navzájem, pak je mezi námi Bůh*. Uprostřed perikopy zazní jedna z mála theologických výpovědí Bible, jež má – alespoň formálně – podobu definice: *Bůh je láska*. A následuje vysvětlení, co to je Boží láska, co je to láska, která je opravdu láskou: zamilování si druhého, které se nezdůvodňuje ničím jiným než právě rozhodnutím druhého milovat: Budu druhého milovat, ať už je jakýkoli – a ať už na mou lásku odpoví láskou nebo nikoli: *V tom je láska, ne že bychom si my zamilovali Boha, nýbrž že si Bůh zamiloval nás*.

2.

2.1. „*Boha nikdy nikdo neviděl*“. Zobecnění lidské zkušenosti, axiom vši filosofické teologie a svědectví biblického zjevení zároveň. Věřící věří v Boha *navzdory tomu*, že ho nikdy neviděli; nevěřící nevěří v Boha *právě proto*, že ho nikdy neviděli. Filosofové řeknou, že neviditelnost Boha je syntetický soud: Bůh je jako Bůh, ze své podstaty Boha, tedy per definitionem: neviditelný. „Viditelný Bůh“ by představoval protiklad sám v sobě, *contradictio in adiecto*. Viditelní bohové nejsou bohové, nýbrž modly. Bůh je neviditelný. Ostatně otevřeme-li Bibli, dočteme se, že se Mojžíšovi na jeho žádost spatřit Boží slávu dostalo Hospodinovy odpovědi: „Nemůžeš spatřit mou tvář, neboť člověk mě nesmí spatřit, má-li zůstat naživu.“ (Exodus 33,20) Tedy: Aby člověk mohl uvidět Boha, musel by, musí nejprve zemřít. Snad celý Starý zákon je jedním velkým svědectvím o tom, že Boha sice nemůžeme uvidět, můžeme ho však uslyšet. (Mám říci: Také proto, aby byl nepřeslechnutelný, musí zůstat neviditelný?)

2.2. Novozákonní svědek Jan, dopisovatel Jan (mohu ho tak nazvat?), tedy autor Prvního listu Janova, ani necituje Bibli ani neargumentuje rozumově, nýbrž prostě konstatuje: Boha nevidíme. Tedy, abych byl přesný, přece jen tak trochu cituje: svého jmenovce, evangelistu téhož jména. Ten na počátku svého evangelia, jako v autorském dovětku k proslulému Prologu, také píše: „*Boha nikdy nikdo neviděl*.“ (Jan 1,18a) Ale hned pokračuje: „*Jednorozený Syn, který je v náručí Otcově, nám o něm řekl*.“ (Jan 1,18b) Lépe: „...nám ho vypověděl.“ Doslova: „...nám jej vyložil, exegetoval.“ Je-li řeč o otci a synu, o milujícím a milovaném, pak je řeč o lásce. Otec miluje syna a je milován synem, syn miluje otce a je milován otcem – tak nějak tomu přece je v našich rodinách. I my hříšníci jsme milující a milovaní, nebo snad ne? Tak tedy už tím, že mluvíme o Bohu jako *Otci a synu*, vypovídáme, že Bůh není do sebe sama zahleděný samotář, pro sebe a jen pro sebe žijící singl. To, že Bůh žije jako Otec a Syn, znamená: Bůh se jako Bůh vyznačuje láskou. Autor Janovy epištoly se právem odvážil veliké věty Nového zákona, tří slov definice: „*Bůh je láska*.“

Evangeličtí theologové 20. století se do téhle věty opravdu zamilovali. EMIL BRUNNER ji čte jako vymezení Boha Hospodina proti pantheonu ostatních bohů světových náboženství i proti Bohu filosofů. Konstrukce „Wotan je láska, Zeus, Jupiter, Brahma, Ahura Mazda, Višnu, Alláh je láska“ nedávají žádný dobrý smysl. ... Ani Bůh Platónův není láska.“ (Dogmatik I, 186). REGIN PRENTER zase uvažuje o tom, že tato výpověď je platná pouze jako výpověď o Bohu. O člověku říkáme, že má lásku, že lásku praktikuje, že ji přijímá nebo dostává, ale nemůžeme o něm říci, že je láska (Der Gott,

der Liebe ist, 401). EBERHARD JÜNGEL shrnuje: „Úkolem theologie je myslet Boha jako lásku.“ (Gott als Geheimnis der Welt, 430)

Jan ovšem obrací náš pohled na Boží lásku, která se zviditelnila v našem světě. Praxí lásky je vzájemné milování. Vnitrobožská láska se projevila navenek Boží láskou k člověku. Jak tomu už v lásce bývá, musí k ní být dva a jeden z těch dvou musí začít jako první. Nebyli jsme to my, kdo začal. Naopak. *V tom láska, ne že bychom si my zamilovali Boha, nýbrž že si Bůh zamiloval nás.* Pisatel listu Jan konkretizuje odkazem k příběhu, který vypráví ve svém evangeliu evangelista Jan: „*V tom se ukázala láska Boží k nám, že Bůh poslal na svět svého jediného Syna.*“ Tento Otec nepěstuje rodinné sobectví, egoismus ve dvou či vlastně ve třech. Vychází z „domáčího“ společenství Otce a Syna ven, aby je svou záchrannou akcí rozšířil na všechny, kdo mají přebývat v Bohu.

2.3. Proč si nás Bůh zamiloval?

Co ho k tomu přimělo? Byli jsme něčím hodni jeho lásky? Sotva. MARTIN LUTHER charakterizoval Boží lásku takto: „Boží láska si osobu hodnou svého milování nenalézá/nenachází, vytváří si ji.“ Bůh přece miluje nedokonalé lidi, hříšníky. „Hříšníci nejsou milováni proto, protože jsou krásní; hříšníci jsou krásní proto, protože jsou milováni.“¹ *Co pro to musel provést?* Věta o „*přinesení oběti smíření za naše hříchy*“ naznačuje, že jsme byli Božími nepřáteli. Smířit je přece třeba ty, kdo spolu nežijí v míru. *Co tím zamýšlel?* Chtěl, *abychom skrze něho měli život, skutečný život, život v lásce.* Hříšník se, jak víme, s láskou po pravidle mívá, potkává ji spíš výjimečně.

2.4. „*Milování, milujme se navzájem.*“ Etickou maximu, že se máme mít rádi, by podepsal z našich současníků kdekdo. Ale proč se máme mít rádi? Zeptáte-li se, uslyšíte nejrůznější důvody, od vznešených argumentů idealistů („protože láska je nejvyšší hodnota“) až po přízemní argumenty pragmatiků („protože je to praktické“). Ti mezi budou považovat zdůvodňování za nadbytečné: „To se přece rozumí samo sebou. Prostě se máme mít rádi.“ Janovo zdůvodnění zní: *Jako milování se máme milovat. „Milování, jestliže Bůh nás tak miloval, i my se máme navzájem milovat.“* Na lásku se přece odpovídá láskou, Němci říkají „Gegenliebe“. Je neopětovaná láska vůbec láskou? Vedle etické argumentace (co by mělo být) zná Jan i dogmatickou argumentaci (co je). Platí-li, že „*láska je z Boha*“, pak platí: Každý, kdo miluje, je z Boha. A obráceně: Každý, kdo je z Boha, miluje. „*Kdo miluje, z Boha se narodil a Boha zná.*“ Lásku poznáváme pouze zevnitř, jako milování a jako milující. „*Kdo nemiluje, nepoznal Boha.*“ Kruh se uzavírá. „*Jestliže se milujeme navzájem, Bůh v nás zůstává a jeho láska v nás dosáhla svého cíle.*“ V naší praktikované lásce, v našem vzájemném milování, mezi námi přebývá v Duchu svatém sám Bůh. „Ubi caritas et amor, Deus ibi est.“ „Kde je opravdová láska, tam je taky Bůh.“

3.

Křesťanská legenda vypráví, jak se miláček Páně apoštol Jan, který jako jeden z mála apoštolů přežil první pronásledování křesťanů, ve vysokém stáří dával nosit do shromáždění efezských křesťanů. Jako svůj testament tam opakovaně brblal jednu jedinou větu: „*Dětičky, milujte se navzájem.*“ První křesťany a křesťanky prý provázela mezi pohany pověst: „*Podívejte, jak se mají mezi sebou rádi!*“ Elementary, my deer Watson. Jak prosté, milý Watsone. Úkolem theologů a theoložek je vypovědět Boha jako lásku. Úkolem křesťanů a křesťanek je se Boží láskou navzájem milovat. Amen.

¹ „Amor Dei non invenit sed creat suum diligibile.“ „Ideo peccatores sunt pulchri, quia diliguntur, non ideo diliguntur, quia sunt pulchri.“ (Heidelberská disputace, 1518).